

KLOMPENPADROUTE **VAN TRIJNTJE NAAR TRIJNTJE**

Klompepadren zijn oude wandelpaden in een agrarisch cultuurlandschap. Oorspronkelijk onverhard van boerderij naar boerderij, door de weilanden. Vaste routes, die doordat ze veel werden gelopen zichtbaar werden in het landschap. Anno nu zijn er overal veelal verharde wegen en rest alleen nog het agrarische cultuurlandschap, dat aan de oude klompepadren herinnert.

Bezoek eerst in het museum op de bovenverdieping het paviljoen over de opgravingen op het tracé van de Betuweroute, met een reconstructie van Trijntje.

- ❖ Voor iets wordt gebouwd of aangelegd, vindt er archeologisch onderzoek plaats. Bij de voorbereiding van de aanleg van de Betuweroute zijn in 1997 archeologische opgravingen gedaan op het tracé. Hierbij werden twee uitlopers van donken aangetroffen. Dit zijn in de laatste ijstijd ontstane rivierduinen, die intussen helemaal onder een veenpakket verscholen liggen. Al snel bleek dat er belangrijk materiaal in de bodem zat in de polder Giessendam, op slechts enkele kilometers van Museum De Koperen Knop. De zware treinen zouden dit kunnen verstoren. Daarom is een deel nader onderzocht. In korte tijd zijn twee groots opgezette opgravingen verricht op dicht bij elkaar gelegen vindplaatsen. Daarbij werd veel archeologisch materiaal aangetroffen, die de vroegste geschiedenis van Nederland verder in beeld bracht. Men vond er onder meer begraven mensen en honden, een boomstamkano, resten van een woonplaats, een hut en een grote hoeveelheid etensresten.

Reconstructie van Trijntje in de vorm van een wasen beeld, te zien in Museum De Koperen Knop.

- ❖ Na afloop van de opgravingen werd er een reizende tentoonstelling georganiseerd langs plaatsen van het tracé, waar belangrijke archeologische ontdekkingen zijn gedaan. Daarin werden vondsten opgenomen of verbeeld. Zo ontstond de reconstructie van Trijntje, de belichaming van één van de gevonden menselijke skeletten. Het Rijksmuseum voor Oudheden te Leiden nam de reconstructie van Trijntje op in haar permanente collectie. Na reorganisatie van de afdeling Nederlandse prehistorie is de reconstructie thans in bruikleen gegeven aan Museum De Koperen Knop en opgenomen in een speciaal paviljoen.

Vertrek vanaf De Koperen Knop en ga linksaf, Binnendams.

- ❖ De Koperen Knop is een voormalige boerderij uit de tweede helft van de 17e eeuw, die samen met de naastgelegen boerderij Binnendams 4, op dezelfde woonheuvel is gebouwd. Die woonheuvel is door de bouwers van de boerderijen opgeworpen, tegen de Giessendijk aan, om minder last te hebben van overstromingen. Vooral in de begintijd van de bewoning van de streek kwamen deze veelvuldig voor. Ook in de boerderij zelf waren maatregelen genomen om bij een overstroming hier te kunnen blijven wonen. Het voorhuis ligt 80 cm hoger dan de rest van de boerderij en voor het veilig stallen van het vee was er een waterzolder. Deze bevond zich boven de stal tegen de brandmuur, boven wat nu de lange gang achter de entree is. Bij een dreigende overstroming werden de koeien hier naar boven gebracht. Ook was er geruime tijd in de stal een verhoogde waterstal.
- ❖ De dijk tussen de Giessen en de polder aan de kant van het museum was destijds niet meer dan een lage kade, waar het water gemakkelijk overheen spoelde. Maar ook de verderop gelegen hogere rivierdijk bij de rivier de Merwede brak nogal eens door, waardoor het hele gebied onder water kwam te staan. Een groot gevaar vormde ook de Diefdijk in het oosten van de Vijfheerenlanden, waar het water uit de Betuwe regelmatig overheen stroomde.

Altijd in de buurt

Iedereen verdient een bank in de buurt. Daarom heeft RegioBank Zelfstandig Adviseurs in dorpen en kleine steden. Gewoon, een kantoor om de hoek met een bekend gezicht. Bij ons regelt u uw geldzaken zoals u dat wilt. Op kantoor, via internet of app. RegioBank is altijd dichtbij.

De Langendam Hypotheken & Verzekeringen

Peulenstraat 247
3371 AM Hardinxveld-Giessendam
T 0184-615156
E info@delangendam.nl
I www.delangendam.nl

Wij zijn uw bank.

RegioBank
Zelfstandig Adviseur

© Museum De Koperen Knop • Tekst: Dick de Jong • Foto's en kaart: Ewoud Klop

U gaat linksaf de weg op, Binnendams, overgaand in Binnendamseweg.

- ❖ In linten langs de rivieren en wegen staan de vele statige boerderijen in de streek. Dat is hier nog goed te zien. Er staan drie boerderijen op een rijtje. Ze zijn alle drie gesitueerd op de Giessen en de erlangs lopende weg, ooit een klompenpad, is pas later ontstaan. De boerderijen vormen de voorkant van de hoeve, zoals het stuk land waarop het boerenbedrijf werd uitgeoefend, werd genoemd.

De Betuweroute, midden door de weilanden en langs eeuwenoude Tiendwegen.

Ze waren volledig gericht op de Giessen, omdat alle vervoer over water plaatsvond. De dijk werd hooguit gebruikt om van boerderij naar boerderij te lopen. De stukjes uiterwaard aan de andere kant van de dijk, langs de Giessen, waren onbebouwd en in gebruik als weiland of akker en werden overtuin genoemd.

- ❖ Door schaalvergroting en regelgeving wordt het boerenbestaan steeds minder aantrekkelijk. Veel boerderijen komen leeg te staan. Vaak dreigt er dan sloop om plaats te maken voor moderne nieuwbouw. De Stichting Boerderij & Erf Alblas-

serwaard-Vijfheerenlanden geeft eigenaren en bewoners van landschappelijk waardevolle boerderijen advies en helpt hen op gang bij een nieuwe ontwikkeling van de boerderij. De drie boerderijen hier hebben een woonbestemming gekregen en De Koperen Knop is later, in 1989, museum geworden. Even verderop staat nog een boerderij die tot woning is omgebouwd.

De oude boerderijen waren niet meer efficiënt en achter in de polder, midden tussen de weilanden werden mooie ruilverkavelingsboerderijen gebouwd, voorzien van alle comfort.

U neemt de eerste dwarsweg naar links, de Molenweg.

Bij de vindplaats van Trijntje staat een bankje en een informatiebord.

- ❖ Bij de ontginning van de streek, vanaf de 11^e eeuw, werden er langs de rivieren stukken land in gebruik gegeven aan pioniers. Zij moesten de ruigten ontdoen van de erop groeiende wildernis en een waterafvoer regelen door het graven van greppels en sloten. Door het inklinken van de bodem en het stijgen van het buitenwater bleef het water in de polders een eeuwige zorg. Vaak was het land te drassig. De ruilverkaveling bracht uiteindelijk veel goeds teweeg.

Deze route wordt u aangeboden door:

verdwenen. Nu er sprake is van een snellere spoorverbinding, is de lijn weer uitgebreid met een aantal tussenstations.

Bij de spoorwegovergang gaat u rechtdoor, Binnendams in. De spoorlijn niet oversteken.

- ❖ Binnendams vormt de voorste dijk van de polder Giessendam. Deze moest de polder beschermen tegen overstroming, toen de Giessen nog in open verbinding stond met de rivier de Merwede. Regelmatig stroomde het water over de lage dijk.
- ❖ De eerste bebouwing in de streek vond plaats langs deze dijken. Ontginners kregen van de adel en de geestelijkheid een stuk grond in gebruik en moesten dat in cultuur brengen. Dat betekende hard ploeteren om – bijna letterlijk – het hoofd boven water te houden.
- ❖ Oorspronkelijk stonden de boerderijen aan de binnenkant van de dijk, met daarachter de landerijen. Aan de overkant van de weg, aan de Giessen lagen de overtuinen. Die werden gebruikt voor de aanvoer van bouwmaterialen en de afvoer van veeteeltproducten. Vroeger werd hier alles over de Giessen vervoerd.

U bent weer terug bij het museum.

Museum De Koperen Knop ■ Binnendams 6 ■ 3373 AD Hardinxveld-Giessendam 0184-611366 ■ www.koperenknop.nl ■ koperenknop@planet.nl ■ lengte 4,5 km

- ❖ Als u op de brug over de Betuweroute staat ziet u in de verte de kerktoren van Giessen-Oudekerk, de oorspronkelijke parochiekerk van het gebied ten noorden van de Giessen. Vanuit deze kerk is in de middeleeuwen het hele noordwestelijke gebied gekerstend. Dat was in die tijd nog een katholieke aangelegenheid. Pas tegen de 16^e eeuw kwam hier de reformatie.
- ❖ Dichterbij ziet u de ingang van de tunnel onder de Giessen, die speciaal voor de Betuweroute is aangelegd. Dit bouwwerk staat in schril contrast met de middeleeuwse kerk verderop. Maar ook met het omringende land, dat eeuwen van cultivering heeft beleefd.

Bij de volgende kruising gaat u direct over de brug over de brede sloot linksaf en loopt u de Giessendamse Tiendweg Oost op.

- ❖ De afstand tussen de voordijk langs de Giessen, waar de boerderijen staan en de achterdijk, waar nu in het noorden de provinciale weg loopt, was groot. Daarom zijn er al in de vroege tijd tiendwegen gekomen die het vervoer van vee en hooi naar en van het land moesten vergemakkelijken. Tiendwegen zijn middeleeuwse verbindingswegen tussen de boerderijen en de weilanden. De naam Tiendweg komt van het innen van de tienden, wordt wel gezegd. Er zijn echter ook andere verklaringen voor deze naam.
- ❖ U passeert de Tiendwegsemolen. Deze wipwatermolen staat hier sinds 1906. Zijn voorganger brandde in dat jaar af. Dat had wellicht nog grotendeels voorkomen kunnen worden, maar de brandweerspuit raakte op weg naar de molen verzakt in een greppel in het weiland. Na de brand is in Noordeloos de 'Grote Molen' gesloopt en hier in Giessendam weer opgebouwd. Het vervoer vond plaats over de Giessen per dekschuit en vanuit Binnendams door de weilanden over een speciaal aangelegde spoorlijn.

U steekt de Polderweg over en loopt aan de andere kant weer naar de Tiendweg, de Giessendamse Tiendweg West.

- ❖ Intussen lopen we zonder het te weten over de voet van een donk. De zandlaag, waaruit die donk bestaat is door de natuur in de loop van vele eeuwen onder een pakket van veen en klei terecht gekomen. Eb en vloed hebben er lange tijd hun

invloed gehad en telkens weer heeft het opkomende water restanten achtergelaten. De afstervende plantengroei bleef liggen en rotte weg. Laag op laag stapelde zich op en de druk van bovenaf werd steeds zwaarder.

- ❖ Decennia terug werd besloten de Betuweroute aan te leggen, een spoorwegverbinding voor goederenvervoer tussen de Maasvlakte en het Duitse achterland. Bij voorafgaand archeologisch onderzoek werd hier een concentratie van interessant basismateriaal aangetroffen. Uiteindelijk heeft men twee unieke opgravingslocaties gemaakt, voor die tijd op een heel nieuwe manier. In zes weken tijd heeft een compleet leger van archeologen hier hun werk kunnen doen. Daarbij is een groot aantal bijzondere vondsten gedaan. Ondermeer een houten kano, waarmee men het gebied was ingevaren. De vele gebruiksvoorwerpen, voedselresten en afval geven een goed beeld van de bewoners van toen. Het meest bijzondere was wel de vondst van menselijke graven. Hieruit heeft men op kunnen maken dat er sprake moet zijn geweest van vrij permanente bewoning. Een van de menselijke resten kreeg de naam Trijntje, met een knipooeg naar de trein, die hier later zou komen te rijden. De jagers-verzamelaars hebben op deze plek gedurende de latere wintermaanden gewoond. Vanwege deze permanente vorm van bewoning hebben ze op deze donk ook hun doden begraven. Een bijzondere vorm van beschaving, meer dan 7500 jaar terug. Ter hoogte van de vindplaats, die precies onder de spoorrails ligt, staat een bankje dat Prorail aan gemeenten met belangrijke archeologische vondsten schonk en de gemeente Hardinxveld-Giessendam zorgde voor de bebording met informatie. Een heel oud stukje Nederland!

U gaat terug naar de Polderweg en loopt het viaduct op.

- ❖ Terugkijkend op wat in een paar weken tijd is gepresteerd, kan worden geconcludeerd dat hier onder de grond iets bijzonders aan de hand is. Niet alleen dat er een oude bewoningsplaats uit 5500 jaar voor Chr. is ontdekt, maar ook de manier waarop de archeologische opgravingen plaatsvonden: grootschalig en op een opvallend hoog bedrijfsmatig niveau.

Alleen de grote elektriciteitsmasten in de verte verstoren het idyllische beeld.

De provincie Zuid-Holland wil geen bedrijfsterreinen tussen de beide spoorlijnen. Activiteiten in het kader van recreatie en groene industrie mogen wel. Iets verderop is een in de groene ontwikkeling passende kwekerij aangelegd.

Bij de T-kruising gaat u linksaf, de Spoorweg op.

- ❖ De spoorlijn waar u nu langs loopt, is aangelegd tussen 1880 en 1885 als spoorwegverbinding Dordrecht – Gorinchem (later doorgetrokken naar Geldermalsen). In de volksmond heet deze lijn Betuwelijn (in tegenstelling tot de goederenlijn, die Betuweroute heet). De lijn is aangelegd om de bewoners van het gebied meer mogelijkheid te geven tot verplaatsing naar elders. Dat was toen alleen mogelijk per raderstoomschip over de Merwede of per postkoets over de dijk. Die waren niet gemakkelijk bereikbaar en minder comfortabel. De komst van de trein luidde een periode in van nieuwe welvaart, doordat de mobiliteit belangrijk toenam.
- ❖ Na de opening van de spoorlijn bleek dat er te weinig stopplaatsen waren en heeft men overal waar dat nuttig bleek haltes gemaakt. Later zijn die haltes weer